

Espoon kaupunki

PL 1
02070 ESPOON KAUPUNKI

PÄÄTÖS

16.8.2024

EOAK/2665/2023

Viite: Ennalta ilmoittamattomat tarkastukset laitosäänestyspaikoilla 24.3.2023

ASIA: LAITOSÄÄNESTYSJÄRJESTELYT ESPOOSSA

1 OMA ALOITE

Määräsin kolme oikeusasiamiehen kanslian esittelijää tekemään tarkastuksia eduskuntavaalien 2023 satunnaisesti valituissa laitosäänestyspaikoissa.

Ensimmäistä kertaa tehtyjen oikeusasiamiehen laitosäänestyspaikkojen tarkastusten tavoitteena oli selvittää äänestysjärjestelyjen ja - tapahtuman toimivuutta sekä vaalisalaisuuden turvaamista sosiaalihuollon yksikköjen laitosäänestyksessä. Erityisesti äänestystapahtuman sujuvuutta arvioitiin yksiköissä asuvien henkilöiden oikeuksien toteutumisen näkökulmasta.

Espoon kaupungissa tarkastettava äänestyspaikka oli Espoon Lähimmäispalveluyhdistys ry:n Palvelukeskus Puistokartano ja ryhmäkoti Puistohelmi (Merikansantie 2c, Espoo). Kaupungin vaalitoimikunta 7 toimitti laitosäänestyksen.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian virkamiesten viitekohdassa toimittamissa tarkastuksissa tehtiin liitteenä olevasta tarkastuspöytäkirjasta EOAK/1546/2023 ilmeneviä havaintoja. Tarkastuspöytäkirja on julkaistu oikeusasiamiehen verkkosivuilla: www.oikeusasiamies.fi.

Tarkastushavaintojen johdosta päätin ottaa eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 4 §:n nojalla omasta aloitteestani tutkittavaksi, oliko laitosäänestyspaikkojen vaalijärjestelyt toteutettu asianmukaisesti.

2 SELVITYS

Pyyntöni johdosta oikeusministeriö antoi minulle 30.8.2023 päivätyn lausuntonsa, jonka liitteenä oli Espoon kaupungin keskusvaalilautakunnan 15.8.2023 päivätty selvitys.

Selvityksen mukaan Espoon kaupunginhallitus päätti 6.2.2023 Espoon erityisinä ennakkoäänestyspaikkoina toimivista laitoksista vuoden 2023 eduskuntavaaleissa. Espoon kaupungin keskusvaalilautakunta on vastauksensa mukaan valinnut laitosäänestyspaikat vakiintuneen käytännön mukaisesti pyytämällä aluehallintovirastolta listauksen siitä, mitkä sairaalat, ympärivuorokautista hoitoa antavat ja muut sosiaalihuollon toimintayksiköt Espoon kaupungin alueella ovat sellaisia, joissa niin kutsuttu laitosäänestys oli järjestettävä.

Espoon kaupungin keskusvaalilautakunta on saadun vastauksen mukaan jo nyt, eduskuntavaalien jälkeen vaalitoimikunnilta saadun palautteen sekä eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian raportin perusteella, tilannut näkösuojia vaalitoimikuntien käyttöön. Vaalitoimikuntia tullaan myös tulevaisuudessa ohjeistamaan tarkemmin äänestyspaikan sijoitteluun sekä näkösuojien käyttöön liittyen. Koulutuksessa tullaan käymään läpi raportissa esiin tulleita seikkoja. Myös parempien suurenuslasien tilaaminen äänestäjien käyttöön on selvityksessä. Edelleen myös esteettömän äänestyskopin toimittamista laitosäänestyspaikkoihin selvitetään.

Vaikka Espoon kaupungin keskusvaalilautakunta katsookin vastauksensa mukaan jo olemassa olevan koulutuksen tason olevan varsin kattava, Espoon kaupungin keskusvaalilautakunta pyrkii tulevaisuudessakin parantamaan vaalitoimikuntien, kuten myös muiden vaalitoimitsijoiden koulutusta. Koulutusta tullaan varsinkin painottamaan siihen, milloin toimikunnan tulisi tehdä merkintä luetteloon ennakolta äänestäneistä keskeytyneestä tai keskeytetystä äänestyksestä. Espoon kaupungin keskusvaalilautakunta pyrkii parantamaan vaalitoimitsijoiden koulutusta avun tarjoamisesta äänestäjille, jotka tarvitsevat apua äänioikeutensa käyttämiseksi sekä omalta osaltaan parantamaan tiedottamista laitosten suuntaan äänestysjärjestelyistä ja toisaalta painottamaan laitosten asiakkailleen vaaleista tiedottamisen tärkeyttä.

Tarkastuspöytäkirjassa mainituin tavoin Espoon keskusvaalilautakunta katsoo, että ehdokaslistojen yhdistelmistä tulisi tehdä selkeämpiä ja tekstit niissä tulisi olla suuremmalla fontilla. Äänestäjille osoitetun tiedotus- ja ohjeaineiston sisältöä ja ulkoasua olisi hyvä selkeyttää.

3 RATKAISU

Eduskuntavaalien äänestyspaikkojen tarkastuksessa tehtyjen havaintojen perusteella Espoon Lähimmäispalveluyhdistys ry:n Palvelukeskus Puistokartanon laitosäänestyspaikassa oli todettavissa kehityskohteita.

Tarkastuksen tekijöiden havaintojen mukaan äänestyspaikan takana olevasta sisätilasta ja myös ulkoa ikkunasta oli näkö- ja valokuvausyhteys äänestyspaikalle. Takaapäin pystyi ainakin äänestäjän tietämättä havainnoimaan, kun äänestäjä tarkasteli sermiin kiinnitettyä ehdokaslistaa. Tilanteesta ja äänestäjän toimintakyvystä riippuen suora näköyhteys voi olla mahdollinen myös pöydälle, jossa äänestysmerkintä tehtiin äänestyslippuun. Tarkastuspöytäkirjassa kiinnitin Espoon kaupungin huomiota siihen, että äänestyspaikan sijoittelu saattoi vaarantaa vaalisalaisuuden säilymistä.

Pidän myönteisenä sitä, että Espoon kaupungin keskusvaalilautakunta on ryhtynyt edellä kohdassa 2 selostettuihin toimenpiteisiin äänestyspaikkojen sijoitteluun sekä näkösuojien käyttöön liittyen. Myös parempien suurenuslasien tilaaminen ja esteettömän äänestyskopin toimittaminen laitosäänestyspaikkoihin oli selvittelyssä. Pidän tärkeänä sitä, että keskusvaalilautakunta ilmoitti entisestään parantavansa vaalitoimikuntien koulutusta, jotta kaikki äänestäjät pääsevät äänestämään ja saavat tarvittavaa apua äänioikeutensa käyttämiseksi.

Edellä todetun vuoksi asia ei ole johtanut laillisuusvalvonnassani muuhun, kuin että kiinnitän yleisesti Espoon kaupungin huomiota tarkastuspöytäkirjassa laitosäänestyksen järjestämisestä todettuun.

Määräämieni laitosäänestystarkastusten (eduskuntavaalit 2023 ja presidentinvaali 2024) johdosta olen päättänyt tutkia yleisemmällä tasolla kuntien menettelyä ja oikeusministeriön vaaliohjeistusta äänioikeuden käyttöä, äänestyskyvyn arviointia ja äänestäjän avustamista koskevien käytäntöjen osalta. Laitosäänestyskohteiden selvittämisen aikana kävi myös ilmi, että joissain kunnissa tai kaupungeissa voi olla ympärivuorokautista hoitoa antavia sosiaalihuollon toimintayksiköitä, joissa ennakoäänestystä ei ole, syystä tai toisesta, järjestetty. Lisäksi tarkastuksella nousivat esille vaihtelevat käytännöt ja erilaiset yhteistyötavat yksikköjen kanssa. Näitä laajempia asiakokonaisuuksia koskevien omien aloitteiden käsittely on vielä kesken. Tulen antamaan edellä todetuissa asioissa erilliset ratkaisut.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä toteamani Espoon kaupunginhallituksen ja keskusvaalilautakunnan tietoon. Pyydän välittämään ratkaisustani tiedon kaupungin vanhus- ja vammaisneuvostolle.

Lähetän ratkaisuni tiedoksi myös oikeusministeriölle ja Espoon lähimmäispalveluyhdistys ry:lle.

Apulaisoikeusasiamies

Maija Sakslin

Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri

Juha-Pekka Konttinen

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti asianhallintajärjestelmässä.